

МЕТОДОЛОГІЯ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 811.161.2'367

Л. В. Шитик

ФЕНОМЕН СИНКРЕТИЗМУ В ПРОЕКЦІЇ НА МОВНІ РІВНІ

У статті з'ясовано лінгвальну сутність поняття „синкретизм”, проаналізовано його специфіку в проекції на мовні рівні – фонологічний, лексичний, фразеологічний, словотвірний, морфологічний, синтаксичний.

Ключові слова: перехідність, синкретизм, нейтралізація, міжрівневий синкретизм, міжжанровий синкретизм, внутрішньоранговий синкретизм, синкретичні слова.

Складність теоретичного тлумачення мовних одиниць зумовлена різноманітністю лінгвофактів, неспроможністю втиснути все живе розмаїття в певні класифікаційні схеми. Слушним щодо цього є зауваження Л. В. Щерби: „...досвід засвідчує, що будь-які таблиці і схеми розлазяться по всіх швах, як тільки спробувати вставити в них факти живої дійсності” [37, 246]. Вивчення системного характеру мовних явищ неможливе без аналізу перехідних утворень, що репрезентують сполучні ланки як діахронного, так і синхронного характеру, тому, трактуючи перехідність у широкому сенсі, В. В. Бабайцева пропонує розрізняти діахронні (історичні перетворення) та синхронні (синкретичні утворення) [4; 83]. Перехідність і синкретизм – не одне й те ж, хоч часто для позначення мовних явищ, що не допускають однозначної кваліфікації і не підлягають традиційному класифікуванню, використовують терміни „перехідні явища”, „синкретичні”, „контамінаційні”, „гібридні”, „проміжні” тощо [3, 7]. Як зазначає В. В. Бабайцева, перехідність – це „універсальна властивість мови, яка, відображаючи системний взаємозв'язок і взаємодію між мовними фактами, поєднує їх у цілісну систему”, а синкретизм – це „властивість мовних і мовленнєвих явищ, один із виявів перехідності” [5, 8]. Синхронну перехідність кваліфікують як такий вид перехідності в сучасній системі мови, за якого зв'язки між опозиційними центральними (типовими) категоріями, різновидами, розрядами тощо та їхня взаємодія утворюють зону синкретизму з периферійними і проміжними ланками [4, 27].

Явище перехідності вивчали в різних напрямках, серед яких можна виокремити такі: 1) дослідження опозиційних „крайніх” випадків (А і Б) процесу перехідності; 2) погляд на перехідність як на один зі способів словотвору; 3) дослідження функціонально-семантичних полів; 4) вивчення перехідних явищ зони синкретизму (АБ, АБ, аБ) та ін. [Там само, 61].

Феномен синхронної перехідності поставав предметом уваги на кількох спеціальних конференціях та науково-методичних семінарах, які відбувалися в Москві, Таллінні, Казані, Ростові-на-Дону, Нижньому Новгороді, Ставрополі, Ізмаїлі тощо. За матеріалами конференцій опубліковано збірники статей, що засвідчили багатоаспектність явищ перехідності різних рівнів мовної системи, збагатили теоретичний і фактичний доробок для вирішення загальних проблем теорії перехідності [24; 27; 38 та ін.].

Аналіз літератури з окресленої проблеми дає змогу стверджувати, що питання перехідності синхронного характеру, з огляду на аморфність і теоретичну невизначеність його окремих аспектів, є актуальним у контексті відображення загальної лінгвістичної проблеми – вивчення системного характеру мовних явищ, що передбачає аналіз як типових (ядерних) утворень, так і перехідних.

Мета статті – з'ясувати лінгвальну сутність поняття „синкретизм”, дослідити його специфіку в проекції на мовні рівні – фонологічний, лексичний, фразеологічний, словотвірний, морфологічний, синтаксичний.

Наукова новизна полягає в спробі представити аналітичний огляд наявних теоретичних концепцій синкретизму, переосмислити традиційні погляди на специфіку окремих мовних явищ.

У лінгвістиці поняття синкретизму (від грецького *syncretismos* – поєднання) найчастіше витлумачують як: 1) формальне нерозрізнення, злиття в одній формі різних мовних елементів” [31, 538], 2) збіг у процесі розвитку мови функціонально різних категорій і форм в одній формі (відмінковий синкретизм або синкретизм різних граматичних категорій); 3) поєднання (синтез) диференційних структурних і семантичних ознак одиниць мови (певних розрядів слів, значень, речень, членів речень та ін.), що протиставлені одна одній у системі мови і пов’язані явищами перехідності [21, 446].

Синкретизм є багатоаспектним явищем, що скріплює мовні факти в цілісну систему, відображаючи взаємозв’язок і взаємодію між ними, а тому він пронизує всі рівні лінгвоструктури, виявляючи на кожному з них свої особливості. Синкретизм співвідноситься, з одного боку, із нейтралізацією, а з іншого – із процесами взаємоперехідності. На фонологічному рівні він збігається з нейтралізацією диференційних ознак фонем. Згідно з концепцією Московської фонологічної школи, найвищого рівня синкретизм досягає в гіперфонемі, у якій поєднуються різні фонемі або їхні диференційні ознаки. Нейтралізація передбачає втрату фонемами фонологічно релевантної опозиції, збіг двох фонем в одному звуці, що буває тоді, коли фонетичне чергування утворює перехресні ряди. Позиції, у яких відбувається нейтралізація фонем, називаються слабкими, натомість сильними вважають позиції, де фонемі чітко розрізняються. Виокремлюють два типи нейтралізації фонем: контекстно зумовлені й структурно зумовлені [31, 375].

На лексико-семантичному ярусі синкретизм також збігається з нейтралізацією, його трактують як позиційно зумовлену нейтралізацію значень полісемантичної одиниці, що „виникає внаслідок асоціації кінцевого числа альтернативних значень із тим же фонетичним словом” [Там само, 538]. Засобом синкретизму значень полісемантичних слів, на думку М. П. Кочергана, слугує контекст. Мовознавець зауважує, що одночасне з’ясування семантики слова інколи наштовхується на серйозні труднощі або є й зовсім неможливим через нечітку диференціацію значень у слові-лексемі або через нейтралізацію декількох значень у контексті, що зумовлено такими чинниками:

- 1) для мовця байдуже, у якому з декількох значень сприйме те чи те слово слухач;
- 2) він навмисно хоче, щоб слухач сприйняв певне слово в декількох значеннях відразу.

Так, для мовця не принципово, у якому зі значень сприйме слухач слово „зелений” у словосполученні *зелений горбочок* (див. речення *На зеленому горбочку, У вишневому садочку, Притулилася хатинка* (Лєся Українка)), адже лексема *зелений* одночасно реалізує два значення: „покритий зеленню” і „кольору зелені”, оскільки обидва значення покривають одне одного: має зелений колір, бо заріс зеленню (травною, кущами тощо) [20, 73–75].

Синкретичним, на думку О. О. Селіванової, слід вважати мовленнєве явище мерехтливого значення, а також системні явища метафоризації, метонімізації, оксиморона тощо [26, 540].

Фразеологічний ярус позначений міжрівневим синкретизмом, оскільки сам по собі має статус проміжного лексико-синтаксичного утворення (як і морфонологічний,

словотвірний тощо). Доведено істинність факту про те, що складна природа значення фразеологічної одиниці не дає їй можливості безпосередньо називати предмети і явища довкілля на противагу більшості слів.

А. В. Жуков зазначає, що категорійний синкретизм властивий фразеологічним одиницям, які заміщають декілька синтаксичних функцій і в такий спосіб співвідносяться одночасно з декількома граматичними розрядами [12, 48–53]. О. О. Колесникова інтерпретує фразеологічну одиницю як результат інтеграції лексичних одиниць у нову одиницю мови. Сутність такої інтеграції полягає в згасанні значення детермінованих одиниць, які в поєднанні з лексичним значенням детермінуючого компонента утворюють новий сплав. Фразеологізм і фразему мовознавець вважає різноплановими репрезентаціями фразеологічних одиниць: перша представляє сукупність вираження й конкретного змісту, а друга – сукупність вираження й узагальненого змісту [19, 26].

Розмежують синкретизм внутрішньої форми фразеологізму й контекстуально зумовлений. Сутність першого різновиду полягає у взаємодії семо-грамемного складу детермінованих та детермінуючого значень, під час якої актуалізуються певні семні та грамемні кореляції (наприклад: актуалізація кількісної семо-грамемної кореляції у фразеологізмах, лексичні значення яких містять ознаки денотатів, що властиві окремим його компонентам: *скалити зуби* – „сміятись, показуючи (вискалюючи) зуби”).

Контекстуально зумовлений синкретизм властивий фразеологізмам, компоненти яких актуалізують свої лексичні значення внаслідок взаємодії контексту й ситуації мовлення, контексту наближеного й віддаленого. Такий різновид синкретизму створює умови для актуалізації й синтаксичних функцій кожного компонента фразеологізму [Там само, 27]. Про синкретизм змісту і форми стійких зворотів зазначає Т. М. Ляхова, звертаючи увагу на поєднання в одиницях багатьох лексико-граматичних розрядів якісно-характеризувального значення і значення відповідного розряду, наприклад, для іменних фразеологізмів це синтез значення особи (*маменькин сынок*) або не-особи (*альфа и омега*) з якісною характеристикою.

Синкретизм значення дієслівно-пропозиційних одиниць виявляється не лише на семантичному, а й на граматичному рівні. При цьому синкретизм семантики має свою специфіку: такі фразеологізми поєднують не значення якості із загальним значенням одиниць цього розряду, а значення дії і стану, у якому перебувала, перебуває чи перебуватиме особа (*глаза на лоб полезли (лезут, полезли)* у кого) [23, 37–38].

Різновидами фразеологічної перехідності називають фразеологізацію і дефразеологізацію, які перебувають у відношеннях спадкоємності (наступності), що зумовлене низкою загальних передумов і закономірностей. А. В. Жуков кваліфікує дефразеологізацію як „процес відновлення в окремих компонентах фразеологізму їхніх вторинних лексико-семантичних властивостей” [11, 2000, 38]. На противагу фразеологізації, за якої слова у складі первинного словосполучення семантично й функціонально перетворюються, стаючи компонентами фразеологізму, дефразеологізація певною мірою передбачає нібито повернення компонента в його попередній якісний стан – у слово зазвичай із новим, похідним від фразеологізму значенням (напр., *биться как рыба об лед* – *биться*). Дефразеологізація, на думку мовознавця, охоплює явища вторинної перехідності фразеологічних одиниць, тоді як первинна фразеологічна перехідність пов’язана з процесом семантичної редукції слова. „Системотвірна”, або первинна, перехідність протиставлена перехідності, що формується вже безпосередньо в межах фразеологічної системи, а тому вона є „системонабутою”, або вторинною. Вторинна лексикалізація компонентів пов’язана, вважає А. В. Жуков, із різними формами фразеологічної перехідності, а саме: лексико-фразеологічною гібридністю, лексико-фразеологічним синкретизмом, лексико-фразеологічною потенційністю та лексичною варіантністю [Там само, 38–45].

На словотворчому рівні явища синкретизму трактують у ракурсі морфолого-синтаксичного способу словотвору (конверсії), коли незмінною залишається форма слова, а змінюється функція та значення, і синтаксичної деривації (стійким постає значення слова, а змінюється функція і форма) [10, 6]. Лексико-морфологічний синкретизм виявляється й у процесі характеристики категорії виду дієслів, коли складно розрізнити видове формотворення й дієслівне словотворення: *писати* – *списати*, але *списувати*; *їхати* – *приїхати*, але *приїжджати* тощо. Про синкретизм можна вести мову й у випадках так званих афіксоїдів – кореневих одиниць, що виконують словотвірну функцію. Як зауважує О. О. Селіванова, синкретизм репрезентований здатністю морфем виконувати різні функції: формотворчу, словотворчу, основотворчу, – а також розбіжністю окреслення напрямів похідності слів (наприклад, похідність віддієслівних іменників і відсубстантивних дієслів) [26, 540]. На рівні морфеміки встановлюються ядерні й синкретичні морфеми, перехідні одиниці, наприклад, *-ти* в інфінітиві – як суфікс і застигле закінчення тощо.

Граматичний лад мови найбільше позначений виявами синхронної перехідності, що мають місце тоді, коли між членами опозиції є перехідна зона і явища, які входять у перехідні зони, характеризуються синкретизмом властивостей. Огляд досліджень, присвячених проблемі перехідності в синхронній граматичній системі мови (тобто синкретизму), засвідчує порядок з інтеграцією двох чи більше значень в одній словоформі також наявність зони синкретизму, яка охоплює периферійні та проміжні утворення між усіма протилежними одиницями мови, що робить нечіткими і схематичними навіть найдокладніші класифікації лексико-граматичних класів та синтаксичних структур.

На морфологічному рівні синкретизм представлений сферою граматичних категорій і лексико-граматичних класів, а тому зона синкретизму виникає внаслідок взаємодії частин мови: прикметники – іменники, іменники – прислівники тощо – і лексико-граматичних розрядів: власна – загальна назва іменника, якісні – відносні прикметники тощо [10, 5]. Синкретизм являє собою поєднання в процесі розвитку мови в одній формі функціонально різних граматичних категорій (наприклад, синтез в одній формі слова кількох відмінкових значень: *ночі* – значення родового, давального й місцевого відмінків; двовидові дієслова тощо).

На необхідності дослідження формального синкретизму відмінкових флексій неодноразово акцентовано увагу в лінгвістичній літературі [28, 184–198; 32, 51–56 та ін.]. В. С. Чепель кваліфікує флексивний синкретизм як формальну тотожність закінчень і пропонує кілька шляхів його розвитку:

- 1) поступове залучення до процесу ототожнення відмінкових форм якомога більшої кількості парадигматичних компонентів-відмінків шляхом подовження одного омонимічного (відмінкового ряду зі спільною флексією);
- 2) збільшення кількості ідентичних за формою і змістом омонимізмів у кожному парадигматичному варіанті – типі формозміни, що має певні формальні відмінності флексій від відмінкових форм інших видів відмінювання;
- 3) скорочення сфери поширення відмінково-флексивного синкретизму і зростання ступеня формальної самостійності відмінків (третій шлях розвитку синкретизму можливий за умови, що перші два не (або частково) реалізовані в процесі розвитку субстантивного відмінювання).

На підставі історико-порівняльного аналізу показників відмінково-флексивного синкретизму іменників російської мови, окреслено тенденцію до формального відокремлення відмінків і водночас тенденцію до вирівнювання флексивного синкретизму, до його відносної уніфікації (фактор подовження омонимізмів у проекції на порівнювані варіанти парадигм давньоруської і сучасної російської мови) [32, 56].

Синкретичною категорією слід вважати й валентність як лексико-граматичну властивість повнозначних слів, що виявляється в їхній потенційній здатності перебувати в семантичних зв'язках з іншими словами та сполучатися з певними грамами у словосполученні й реченні, попри істотні відмінності в поглядах різних учених на специфіку валентності: як властивості значення слова (здатність сполучатися з певними семантичними класами слів); як синтаксичної категорії, що зводиться до ймовірної появи після означуваного слова певної частини мови, чітко визначеної щодо граматичної форми; як точки перетину синтаксису й лексичної семантики [29, 20; 1, 120]; як здатності мовного елемента отримувати певне значення (функцію) у зв'язку зі своїм контекстом: чи це окремий звук, чи об'єднання звуків у єдину морфему, чи то об'єднання морфем у цілісну лексему чи в окреме слово; чи то об'єднання слів у словосполучення, у граматичне речення чи одиниці ще складніших зв'язків [22, 403]; як сполучувальної здатності однорівневих мовних одиниць, зумовленої сукупністю всіх їхніх властивостей – лексико-семантичних та граматичних [31, 8]; як уміщену в лексичному значенні слова синтаксичну потенцію, тобто здатність приєднувати до себе категорійно окреслене повнозначне слово (останній підхід уможливорює трактування валентності як семантико-граматичної категорії) [16, 50] тощо.

Аналізуючи валентність дієслова, А. П. Загнітко трактує її як міжрівневу граматичну дієслівну категорію, статус і категорійні значення якої об'єктивуються насамперед у реченнєвій парадигмі, що залежить від семантичної структури лексем [14, 268]. І. Р. Вихованець і К. Г. Городенська кваліфікують валентність як міжрівневу категорію, у якій взаємодіють чинники лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів [7, 269]. У монографії „Частини мови в семантико-граматичному аспекті” І. Р. Вихованець називає валентність семантико-синтаксичною категорією дієслова і взагалі ознакових слів, яка виявляється в заповненні відповідної кожному слову кількості залежних семантичних позицій [6, 107].

Частковий аналіз досліджень категорії валентності дає підстави констатувати, що, попри розбіжності в поглядах на її сутність, незаперечним є визнання валентності як синкретичної міжрівневої категорії, що поєднує лексико-семантичний та граматичний (морфологічний і синтаксичний) аспекти.

Сфера інших граматичних категорій також позначена виявами синкретизму. М. І. Калько, аналізуючи категорію аспектуальності, наголошує на синкретизмі в межах аспектуальних класів дієслів: „Актуальні стативи мають синкретичну властивість вступати не тільки у відношення акціонально-аспектуального, а й функціонально видового (тривіального) партнерства” [18, 180]. Термінативно-активітивний синкретизм виявляють контексти, що описують ситуації з множинним об'єктом [Там само, 205], тощо.

Синкретизм виявляється й у взаємній перехідності (конверсії) різних частин мови, граматичній транспозиції морфологічних категорій. Він пронизує всі лексико-граматичні класи, оскільки загальнокатегорійне значення певної частини мови поєднується з іншими (наприклад, субстантивовані прикметники, віддієслівні іменники, порядкові числівники тощо). На думку О. О. Селіванової, синкретизм розхитує частиномовну класифікацію і спричинює трактування польової природи частини мови, ядром якої є найбільш яскраві ознаки, а периферією – проміжні явища [26, 540].

І. Г. Данилюк вважає синкретизм очевидною причиною складності класифікації частин мови в аспекті автоматизованого опрацювання природної мови. Трактування різноярусних виявів синкретизму як джерел ускладнення визначення частиномовної належності слова дало змогу включити до сфери синкретизму процеси омонімії та контамінації. Таке широке розуміння цього явища як кількоплощинного феномену

уможливило трактування його як родового поняття щодо різних своїх виявів (зокрема омонімії). У зв'язку із цим І. Г. Данилюк пропонує розмежовувати три рівні синкретизму, відповідно до усталеної структури мовної системи: формальний, функціональний і семантичний. Одиниці першого із цих ярусів (синкретична форма) характеризуються спільністю (збігом) формального вираження, причому носієм синкретизму постає словоформа, а не флексія. На функціональному рівні одиницею постає синкретична функція, визначення якої ґрунтується на розмежуванні первинних і вторинних синтаксичних функцій для різних частин мови. Семантичний рівень синкретизму включає одиниці, об'єднані дериваційними відношеннями й спільними семами. Поряд із розмежуванням рівнів синкретизму виокремлено й різновиди синкретизму: внутрішньочастиномовний (об'єднує одиниці однієї частини мови) і міжчастиномовний (включає одиниці різних частин мови й характеризується набуттям або втратою синкретичними одиницями окремих граматичних категорій), причому перший поділено на внутрішньокатегорійний (випадки, коли формальний, функціональний або семантичний рівні синкретизму реалізуються в межах однакового набору графем у словоформах) і міжкатегорійний (випадки, коли формальний, функціональний або семантичний рівні синкретизму реалізуються в межах неоднакового набору графем у словоформах) [10, 14].

Одиниці, що утворюють зону перехідності, кваліфікують то як гібридні, то як проміжні чи периферійні, то як синкретичні [2, 81–84]. Характерною рисою таких мовних одиниць є синтез диференційних ознак різних частин мови. Найвлучнішими термінами для позначення синкретичних морфологічних класів є, на нашу думку, „синкретичні слова”, частково „гібридні слова”, хоч застосовувати їх слід не до всіх нетипових утворень. Термін „гібридні слова” в науковій літературі потрактовано по-різному в проекції на різні рівні мовної ієрархії. У російському мовознавстві його широко застосовує В. В. Бабайцева для номінації нетипових утворень у межах лексико-граматичних класів, кваліфікуючи їх як слова, що поєднують диференційні ознаки різних частин мови (частіше двох, а іноді й трьох) [Там само, 81]. Н. Ф. Клименко тлумачить гібридне слово (від лат. *hibrida* – помісь) як складне слово, утворене з компонентів різного походження, один із яких є питомим, другий – іншомовним і таким, що сприймається мовцями як запозичений. Гібридні слова бувають юкстапозитами (*альфа-промені*, *бета-залізо*) і композитами (*телебачення*, *агросани*) [31, 89]. Заслугує на увагу введення до наукового обігу терміна „порожні слова” для позначення лексем із високим ступенем семантичності, які є засобами вираження лише граматичних значень (дієслівні зв'язки; іменники з послабленим лексичним значенням, що вживаються в напівслужбовій функції; слова, близькі до часток) [9, 81–82]. На наш погляд, доцільніше застосовувати термін „синкретичні слова”, що нейтралізує двозначність використання інших лексем.

Лінгвістичні дослідження, присвячені вивченню явищ перехідності синхронного характеру, у яких виявлено синкретизм, окреслюють широке коло словоформ із характерним для них синтезом диференційних ознак різних частин мови. У системі повнозначних частин мови синкретизмом позначені такі лексико-граматичні класи: іменники дієслівного походження, дієслівні форми – інфінітив, дієприкметник та дієприслівник, порядкові слова, слова категорії стану (предикативні прислівники). Значеннєвий синкретизм властивий і деяким відприкметниковим дериватам (зокрема іменникам, напр.: *синь*, *юнь*, *зелень*), лексемам із кількісним значенням (*п'ятірка*, *десяток*, *половина*, *чверть*, *третина*, *скільки*, *багато* та ін.), частиномовний статус окремих із них не має однозначного вирішення.

Здебільшого до гібридних слів зараховують віддієслівні іменники (девербативи) та інфінітив, що перебувають у зоні синкретизму й утворюють периферію іменника та

дієслова (А – іменники з конкретно-предметною семантикою, Аб – віддієслівні іменники, аБ – інфінітиви, Б – дієвідмінювані дієслова конкретної дії). Зону проміжних слів, для яких характерною є рівновага поєднаних диференційних ознак, утворюють також лексико-граматичні класи, назви яких здебільшого мають комплексні терміни (дієприкметники, дієприслівники, сполучні слова, субстантивовані прикметники тощо).

Віддієслівні іменники характеризуються всіма частковими граматичними значеннями іменників, мають морфемний склад іменників, виконують їхні синтаксичні функції. До зони синкретизму (на периферію іменників) вони включені тому, що мають специфічне категорійне значення і зумовлену ним валентність (тобто сполучуваність, яка виявляється у властивості мати залежні керовані слова).

Синтаксичний контекст також прогнозує міру вияву диференційних ознак іменника й дієслова. Так, наявність обох поширювачів прогнозує проміжне розташування віддієслівного іменника в зоні перехідності (АБ), наявність лише керованого компонента (додатка, синкретичного члена речення, неузгодженого означення), що реалізує правобічну валентність віддієслівного іменника, свідчить про його периферійність – перевагу ознак дієслова (аБ), а поширюваність прикметниковою формою засвідчує периферійне розташування ближче до іменника (АБ).

Синкретизм інфінітива полягає в тому, що він, синтезуючи диференційні ознаки дієслова й іменника, у такий спосіб відображаючи взаємодію між ними, виявляє семантичну місткість, синтаксичну поліфункціональність і специфічні валентні особливості. Наявність іменного та дієслівного компонентів у семантиці інфінітива виявляється в специфіці сполучуваності з іншими словами, у його синтаксичних функціях. Така двоїста дієслівно-іменна природа інфінітива пояснює його поліфункціональність як у незалежній, так і в залежній позиції.

Дієслівний компонент семантики інфінітива реалізовано у валентних властивостях (сполучуваності з різними поширювачами) й актуалізується у функції присудка (крім складеного іменного) та в ролі головного члена односкладного речення. Субстантивний компонент є домінантним у ролі підмета, додатка, означення, обставини, іменної частини складеного іменного присудка.

Дієприкметник і дієприслівник увійшли до зони так званих проміжних слів, що характеризуються приблизно однаковою мірою вияву синтезованих ознак різних частин мови. Ступінь вияву диференційних характеристик типових ядерних утворень залежить від наявності / відсутності синтаксичного контексту, а також (за наявності контексту) від позиції у формально-синтаксичній структурі речення, наявності поширювачів тощо. Так, у дієприкметнику переважають прикметникові ознаки, якщо він є одиничним і заповнює присубстантивну позицію – виконує роль означення, дієслівні властивості домінують за умови, що дієприкметник стоїть у дієслівній позиції і функціонує як іменна частина складеного іменного присудка; дієприкметник разом із залежними словами в присубстантивній позиції характеризується приблизно однаковою мірою вияву диференційних ознак обох ядерних частин мови.

У дієприслівнику, залежно від синтаксичних умов функціонування, виявляються більшою чи меншою мірою то дієслівні, то прислівникові ознаки. На нашу думку, тяжіє до прислівника одиничний дієприслівник, що повністю втратив здатність до керування. Дієприслівник, поширений залежними компонентами, посідає проміжне місце в зоні перехідності, а перевага дієслівного значення над прислівниковим спостерігається тоді, коли дієприслівник є опорним компонентом складнопідрядного з'ясувального речення.

Місце порядкових числівників у ланцюжку перехідності (на периферії чи в проміжній ланці) – теж невизначене. Зарахування порядкових слів до прикметників і кваліфікація їх

як порядкових прикметників – поширена тенденція, що має тривалу історію (О. М. Пешковський, В. В. Виноградов, І. К. Кучеренко, І. Р. Вихованець та ін.). Порядкові слова стоять, очевидно, на периферії прикметника, хоч власне назва свідчить про периферію числівника. За сукупністю диференційних ознак (лексико-семантичні особливості, граматичне значення, синтаксична роль), що зближують порядкові слова з прикметником, можна зафіксувати перевагу прикметникових властивостей.

Слова категорії стану (або станівники, чи предикативні прислівники), залежно від категорійного значення, синтаксичних умов функціонування, характеризуються різним ступенем вияву синтезованих диференційних ознак (периферія дієслова – у ролі головного члена односкладного безособового речення, де станівник уживається з дієсловом-зв'язкою (нульовою чи матеріально вираженою); периферія прислівника, де аналізована лексема входить до складеного іменного присудка; і проміжна ланка – слово категорії стану функціонує як головний член односкладного інфінітивного речення).

За здатністю утворювати синкретичні слова (і групи слів) структурно-семантичні класи неоднорідні: найбільш стійкими є конкретно-предметні іменники й дієвідмінювані дієслівні форми; найвищим ступенем рухомості наділені службові слова, що не мають номінативного лексичного значення. Однак чіткої межі між повнозначними і службовими частинами мови немає. Із повнозначних частин мови найчастіше переходять у службові займенники – найбільш абстрактний за значенням лексико-граматичний клас слів. Завдяки займенникам формуються кореляти, збільшується чисельність сполучників, особливо підрядних, поповнюється корпус прийменників і прийменникових сполучень тощо.

Отже, синкретичні утворення в морфології є продуктивними й не обмежуються названими лексико-граматичними класами. Характеризуючи частини мови за принципом поля, що передбачає наявність ядра (центра, домінанти) і периферії, куди належать слова з інваріантними значеннями, невластивими означеній категорії, або з нерегулярними формами [25, 9], можна продовжити перелік морфологічних класів, які марковані синтезом диференційних ознак різних частин мови.

У синтаксисі явище синкретизму значно багатше і складніше. Як стверджує А. П. Загнітко, „синкретизм у внутрішньословосполученнєвій і внутрішньореченнєвій структурі відображає основні напрями, тенденції і закономірності внутрішньоярусних і між'ярусних переходів” [15, 241], отже, перехідність як універсальна властивість мовної системи передбачає наявність синкретичних утворень у межах певного мовного рівня і в міжрівнєвій площині та серед одиниць одного рангу й різних мовних рангів. В аспекті внутрішньорівневого переходу синтаксичний ярус засвідчує наявність синкретичних утворень у межах членів речення, семантико-синтаксичних відношень, різних типів складних речень тощо. Міжрангові переходи, що відображають системну взаємодію одиниць різних мовних ярусів, здійснюються в напрямку від вищого рангу до нижчого. У зв'язку із цим слушним є вислів К. Г. Городенської про те, що „відношення похідності між синтаксичними одиницями різного рангу зумовлені здатністю одиниць вищого рангу трансформуватися в одиниці нижчого рангу” [8, 125], тобто речень у словосполучення, словосполучень у слова, підрядних частин у звороти тощо. Однак процес переходу необов'язково передбачає кінцевий результат: „щось у щось переходить, а перше зникає” [4, 11]. Нерідко функціонують синкретичні утворення, які характеризуються синтезом диференційних ознак одиниць вищого й нижчого рангів.

У проекції на синтаксичний лад мови доцільно говорити про синкретичні семантико-синтаксичні відношення, синкретичні члени речення, явища синхронної перехідності в системі складного речення, перехідні утворення між синтаксичними одиницями різних рангів. На думку А. П. Загнітка, синкретизм у системі синтаксичних форм зумовлений

наявністю міжкатегорійної (перетворення формально складних речень у формально прості), внутрішньокатегорійної (перетворення в межах простого чи складного речення) взаємодії та інших типів зв'язків [13, 11].

Явище синкретизму має свою специфіку на формально-синтаксичному і семантико-синтаксичному рівнях. Синхронна перехідність лексико-граматичних класів (частин мови) на формально-синтаксичному рівні простого речення пов'язана із синкретизмом у системі членів речення, що потрактований як „синтез в одному членові речення диференційних ознак різних членів речення, різних їхніх функцій” [3, 86]. Виконуючи невластиву цій частині мови синтаксичну функцію, слово набуває нових структурно-семантичних функцій, послаблюючи або втрачаючи частину старих. Л. Д. Чеснокова в основі появи синкретизму вбачає явище так званих „вторинних синтаксичних функцій”, за якого категорійне і синтаксичне значення словоформ не збігаються. Функціонування словоформи у вторинній синтаксичній функції може зумовити, по-перше, зміну категорійного значення, що свідчить про перехід в іншу частину мови, а по-друге, – якісну зміну синтаксичних функцій, появу нових, синкретичних функцій [33, 41].

Синкретизм членів речення виникає внаслідок того, що у вторинній синтаксичній функції стикаються два різні значення, які не збігаються, – категорійне і синтаксичне. Ці два значення взаємодіють, і виникає нове, синкретичне значення.

Дотримуючись основних принципів традиційної класифікації членів речення і враховуючи характер зв'язку між компонентами синтаксичної структури простого речення та тип ССВ, доцільно виокремлювати такі різновиди синкретичних другорядних членів речення (СДЧР):

1) СДЧР з одnobічною причленною залежністю, а саме:

а) з атрибутивно-обставинним значенням, напр.: *Ярослав виснажувався від щоденного метання ^{якого? де?} по Новгороду* (П. Загребельний);

б) з об'єктно-обставинним значенням, напр.: *Тротуари центрального проспекту порозм'якали ^{чому? від чого?} від сонця* (О. Олесь); *З-за старовинних мурів ледь прозирає ^{звідки? з-за чого?} золотаве сонце* (Л. Костенко);

в) з атрибутивно-об'єктним значенням, напр.: *...все говорило про любов ^{до чого? яку?} господині до праці та краси...* (П. Загребельний);

г) з атрибутивно-об'єктно-обставинним значенням, напр.: *З кущів ^{яких? звідки? коло чого?} коло кринички з'явилася величезна, вся в чорному баберя...* (П. Загребельний);

2) СДЧР з двобічною причленною залежністю, а саме:

а) дуплексив – особливий тип членів речення, який характеризується одночасною подвійною залежністю від імені та дієслова і називає ознаку предмета, репрезентовану одночасно з дією, та об'єкт чи обставину, що виявляються тільки внаслідок цієї дії [34, 41]. Специфіка дуплексива з погляду семантики полягає в тому, що він, разом із двома граматично різними словами – іменною частиною мови та дієсловом, – передає два синтаксичні відношення – атрибутивне й обставинне або атрибутивне й об'єктне.

Напр.: *Тому й не раз вислуховував беззлобні насмішки Юрія Дзвонаря, який обзивав ^{як?} його ^{яким?} то невдахою, то „святим та божим”* (М. Стельмах);

...добра, щаслива усмішка робить ^{ким?} маму ^{якою?} просто красунею (О. Гончар);

б) СДЧР з двобічною причленною залежністю з атрибутивно-обставинним значенням, виражені:

- прийменниково-відмінковою конструкцією, напр.: *Риба ^{яка? де?} в Дніпрі сміялася ^{де?} цього вечора* (П. Загребельний);

- прислівником, напр.: *Дорога ^{яка? де?} ліворуч була наглухо закрита ^{де?} дубовими завалами* (П. Загребельний);

- дієприкметником (прикметником) чи їхніми зворотами, що стоять переважно в препозиції та, узгоджуючись з іменником, одночасно за змістом пов'язані з дієсловом-присудком, виражаючи додаткові обставинні значення (способу дії, причини, допустовості тощо), напр.: *Плескувате й округле, воно [обличчя] ^{яке?} було схоже ^{чому?} на порепаний гречаник* (М. Стельмах);

- порівняльним зворотом, напр.: *Пекельні тіні ^{які?}, мов ворони, шляхи обсіли ^{як?} в чорний ряд* (О. Озірний).

Семантико-синтаксичний аспект аналізу простого речення передбачає з'ясування семантико-синтаксичних відношень, які можуть бути типовими (однозначними) і синкретичними. Однією з передумов розвитку синкретичних відношень є потреба у вираженні синкретичної семантики, багатшої, ніж семантика типових відношень. Лише типовими відношеннями (предикативними, атрибутивними, об'єктними, обставинними, апозитивними тощо) не можна передати багатство відтінків у значенні, оскільки не завжди однозначні мовні засоби, які маніфестують найскладніші відношення між денотатами в дійсності.

Оскільки синкретичні семантико-синтаксичні відношення є численними та характеризуються різноманітністю значеннєвих відтінків і засобів їхнього вираження, аналіз цих синтаксичних категорій актуальний не тільки в руслі дослідження семантико-синтаксичної структури речення, а й із позицій формально-синтаксичної організації речення (у процесі вивчення членів речення). Виокремлюють синкретичні семантико-синтаксичні відношення на рівні словосполучення і на рівні речення (аналогічно до синкретичних другорядних членів речення з однібічною і двобічною причленною залежністю). Як і СДЧР, синкретичні семантико-синтаксичні відношення характеризуються багатством репрезентованої ними семантики, а саме:

- синкретичні атрибутивно-обставинні відношення (із частковим обставинним значенням місця, часу, мети, способу дії тощо);

- синкретичні об'єктно-обставинні семантико-синтаксичні відношення (із семантикою місця, причини, мети, умови, способу дії, інструментальності тощо);

- синкретичні атрибутивно-об'єктні відношення, репрезентовані в субстантивних словосполученнях, де опорний іменник не втратив здатності керувати;

- синкретичні атрибутивно-об'єктно-обставинні семантико-синтаксичні відношення, які найчастіше мають обставинне значення локативності, а об'єктний відтінок мотивований лексико-граматичними особливостями залежного компонента – іменника з конкретно-предметним значенням.

У межах речення виокремлюють контамінаційні семантико-синтаксичні відношення (атрибутивно-обставинні, атрибутивно-об'єктні, атрибутивно-об'єктно-обставинні), які відповідають СДЧР з двобічною причленною залежністю.

На семантико-синтаксичному рівні синкретизм співвідноситься, очевидно, ще й із поліпропозитивністю, яка виражається „формально простими”, але „семантично неелементарними реченнями”, ускладненими диктумними пропозитивними смислами. У такому простому реченні може бути репрезентована інформація про дві ситуації, одна з яких має вигляд „згорненої пропозиції” [9, 56], напр.: *Але старий... поніс своє горе в самотню хатину біля діброви* (М. Стельмах) – Т.: *Але старий... поніс своє горе в самотню хатину + Хатина стояла біля діброви*.

У системі складного речення логічно виокремлювати такі синхронні перехідні ланки, які репрезентують проміжні й периферійні синтаксичні одиниці: синкретичні складнопідрядні речення, що об'єднують структурні, семантичні та структурно-семантичні різновиди; синкретичні безсполучникові складні речення, позначені здебільшого

дифузним (нерозчленованим) синкретизмом; складні речення, перехідні між сурядністю та підрядністю; складні речення, перехідні між безсполучниковістю й сполучниковістю. Умовою для модифікацій перехідних утворень, що входять до зони синкретизму, є порушення співвідношень між формою та змістом, бажання підлаштувати стару форму для вираження нових значень. Такі прийнятні обставини дають змогу актуалізувати в структурі й семантиці транспонованих мовних явищ ті компоненти, що найбільш точно і яскраво виражають задум автора [4, 188].

Синтез диференційних ознак у синкретичних утвореннях може бути не лише в плані змісту (значенні мовних одиниць), але і в аспекті вираження (спосіб вираження, вид зв'язку, характер залежності), а також у плані змісту й у плані вираження одночасно [17, 71]. Безпосереднім поштовхом до синкретизму є звичайно зрушення у співвідношенні форми і змісту. З огляду на це серед складнопідрядних синкретичної семантики логічно виокремлювати речення, що характеризуються формальним і значеннєвим синкретизмом. Оскільки складнопідрядні поділяють за структурними (речення розчленованої і нерозчленованої структури) та семантичними (з'ясувальні, присубстантивно-означальні, допустові тощо) ознаками, то доцільно розмежовувати синкретизм форми (структурний) і синкретизм змісту (значеннєвий), а також синкретизм форми та змісту одночасно.

Структурним різновидом синкретичних складнопідрядних речень, що характеризуються синкретизмом форми, є складнопідрядні речення з ознаками розчленованих і нерозчленованих структур, які поєднують формальні особливості цих типів складних конструкцій. До складних утворень, що характеризуються значеннєвим синкретизмом, належать конструкції, яким властиві семантичні диференційні ознаки складнопідрядних одного структурного типу (складнопідрядні з'ясувально-означальні, умовно-часові, причиново-цільові, порівняльно-причинові тощо).

Складнопідрядні речення, що позначені формальним і значеннєвим синкретизмом, синтезують диференційні семантичні ознаки складних конструкцій різних структурних типів – розчленованих і нерозчленованих. Специфічною рисою таких синкретичних утворень є те, що в одному реченні поєднано обставинне значення (одне або кілька) з атрибутивним, об'єктним чи семантичними відтінками займенниково-співвідносних речень (Див. детальніше: [35, 135–143]).

У сфері безсполучникових речень синкретичні конструкції демонструють глибший, ніж в інших системах, синкретизм, що маркований дифузністю значення, яке виражається передусім лексичним складом і характеризується ситуативною нерозчленованістю [4, 502]. Безсполучникові речення – це структури переважно поліфункціональні, тобто такі, „у яких значеннєві зв'язки не диференціюються і семантика речень щоразу з'ясовується через створювану контекстом ситуацію або ж залежить від психологічних моментів сприйняття” [30, 410]. Дифузним синкретизмом позначені безсполучникові конструкції, які репрезентують різноманітні синтезовані властивості: пояснювально-причинові, причиново-наслідкові, об'єктно-причинові, протиставно-причинові тощо (Див. детальніше: [36, 62–69]).

Продуктивними в українській мові є перехідні утворення, позначені синтезом диференційних ознак безсполучникового та одного чи обох різновидів сполучникових речень. Синкретизм таких конструкцій мотивуємо тим, що в них відсутні формальні показники синтаксичного зв'язку – сурядні або підрядні сполучники, а натомість функціонують так звані синкретичні або гібридні слова, лексико-граматичний статус яких визначають по-різному. На сьогодні уточнено відомості про склад сполучних засобів, а тому найбільш адекватно, на нашу думку, поділяти їх на власне сполучники (сурядні й підрядні), сполучникові поєднання, утворені комбінацією сполучника і так званих

граматикалізованих елементів, чи конкретизаторів (часток, прислівників, модальних слів, займенників тощо), та аналоги сполучників (тобто конкретизатори, що функціонують самостійно, без сполучників).

Аналоги сполучників є синкретичними утвореннями, оскільки поєднують ознаки тієї частини мови, до якої вони належать, та сполучника, адже є засобом зв'язку. У функціональному плані вони характеризуються поліфункціональністю: виконують формально-синтаксичну роль (оформляють синтаксичний зв'язок, поєднуючи предикативні частини) і семантико-синтаксичну (виражають семантико-синтаксичні відношення). У науковій літературі таким сполучним засобам часто дають складну подвійну назву (сполучники-частки, сполучникові частки) або їх називають гібридними чи синкретичними словами.

Кваліфікація складних речень з аналогами сполучників як перехідних утворень мотивована лексико-граматичними особливостями граматикалізованих елементів та характером семантико-синтаксичних відношень між предикативними частинами (допомагають точніше виразити їх саме конкретизатори). На нашу думку, складні речення, предикативні частини яких поєднані не сполучниками сурядності чи підрядності, а їхніми аналогами, доцільно кваліфікувати як перехідні безсполучниково-сполучникового типу. Залежно від лексико-граматичних особливостей цих сполучних засобів, можна виокремити безсполучниково-сурядні, безсполучниково-підрядні та безсполучниково-сурядно-підрядні синтаксичні одиниці (Див. детальніше: [34, 149–153]).

Отже, наявність численного пласту синкретичних утворень дає змогу зробити висновок про те, що функціональний потенціал нетипових явищ на різних мовних рівнях є потужним. Окреслені різновиди перехідних явищ укотре засвідчують, що синкретичні одиниці, завдяки економії мовних засобів, передають складні відношення між явищами дійсності, слугують своєрідними конденсаторами семантичної місткості.

У пропонованій студії проблема синкретизму в проекції на мовні рівні окреслена загалом з акцентом на аналітичний огляд наявних теоретичних концепцій та з опорою на дібрані лінгвофакти. Однак конкретний мовний матеріал уможлиблює розширення спектру дослідження для виявлення інших аспектів, що й прогнозує перспективу подальших наукових пошуків.

Література

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Ю. Д. Апресян. – М. : Наука, 1974. – 368 с.
2. Бабайцева В. В. Гибридные слова в системе частей речи современного русского языка / В. В. Бабайцева // Русский язык в школе. – 1971. – № 3. – С. 81–84.
3. Бабайцева В. В. Система членов предложения в современном русском языке / В. В. Бабайцева. – М. : Просвещение, 1988. – 159 с.
4. Бабайцева В. В. Явление переходности в грамматике русского языка / В. В. Бабайцева. – М. : Издательский дом „Дроффа”, 2000. – 638 с.
5. Бабайцева В. В. Явления переходности в грамматическом строе русского языка и методика их изучения / В. В. Бабайцева // Явления переходности в грамматическом строе современного русского языка. – М. : МГПИ, 1988. – С. 3–13.
6. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-синтаксичному аспекті / І. Р. Вихованець. – К., 1988. – 256 с.
7. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська ; За ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. – К. : Універ. вид-во „Пульсари”, 2004. – 400 с.

8. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць / К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1991. – 191 с.
9. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : Дис. ... докт. філол. наук / Н. В. Гуйванюк. – К., 1993. – 444 с.
10. Данилюк І. Г. Синкретизм у системі частин мови : Автореф. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / І. Г. Данилюк; Донецький нац. ун-т. – Донецьк, 2006. – 20 с.
11. Жуков А. В. Дефразеологизация в русском языке / А. В. Жуков // Вестник Новгородского гос. ун-та. – 2000. – № 15. – С. 38–45.
12. Жуков А. В. Категориальный синкретизм фразеологических единиц / А. В. Жуков // НДВШ : Филологические науки. – 1987. – № 2. – С. 48–53.
13. Загнітко А. П. Синкретизм у системі синтаксичних форм / А. П. Загнітко // Синкретизм и омонимия в грамматических системах славянских языков. Тезисы докладов Межрегиональной научно-теоретической конференции / Редкол. : О. А. Колесников (отв. ред.) и др. – Измаил : Изд-во Измаильского гос. пед. ин-та, 1994. – С. 10–11.
14. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови : Морфологія / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 1996. – 352 с.
15. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису : Монографія / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2007. – 294 с.
16. Іваницька Н. Б. До проблеми валентності в граматиці / Н. Б. Іваницька // Філологічні студії : Зб. наук. ст. – Вип. 2. – Вінниця, 2004. – С. 49–51.
17. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові / Н. Л. Іваницька. – К., 1986. – 167 с.
18. Калько М. І. Аспектуальність: категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові : Монографія / М. І. Калько. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю., 2008. – 384 с.
19. Колесникова О. О. Синкретизм фразеологічних одиниць / О. О. Колесникова // Синкретизм и омонимия в грамматических системах славянских языков. Тезисы докладов Межрегиональной научно-теоретической конференции / Редкол. : О. А. Колесников (отв. ред.) и др. – Измаил : Изд-во Измаильского гос. пед. ин-та, 1994. – С. 26–27.
20. Кочерган М. П. Слово і контекст / М. П. Кочерган. – Львів : Вища шк., 1980. – 182 с.
21. Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
22. Лосев А. Ф. О понятии языковой валентности / А. Ф. Лосев // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. – 1981. – Т. 40. – № 5. – С. 403–411.
23. Ляхова Т. Н. Явление синкретизма во фразеологии: лексико-грамматический аспект / Т. Н. Ляхова // Синкретизм и омонимия в грамматических системах славянских языков. Тезисы докладов Межрегиональной научно-теоретической конференции / Редкол.: О. А. Колесников (отв. ред.) и др. – Измаил : Изд-во Измаильского гос. пед. ин-та, 1994. – С. 37–38.
24. Переходность в системе сложного предложения современного русского языка / Научн. ред. Н. А. Андромонова. – Казань, 1982. – 182 с.
25. Селиванова Е. А. Когнитивно-функциональный аспект русских частей речи / Е. А. Селиванова // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – Випуск 29. – Черкаси, 2002. – С. 3–14.
26. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

27. Синкретизм и омонимия в грамматических системах славянских языков. Тезисы докладов Межрегиональной научно-теоретической конференции / Редкол. : О. А. Колесников (отв. ред.) и др. – Измаил : Изд-во Измаильского гос. пед. ин-та, 1994. – 61 с.
28. Смирницкий А. И. Взаимоотношение между редукцией гласных и историей грамматической системы имен в германских языках / А. И. Смирницкий // Изв. АН СССР. Отд-ние лит. и яз. – 1951. – Т. 10. – Вып. 2. – С. 184–198.
29. Степанова М. Д. Теория валентности и валентностный анализ / М. Д. Степанова. – М. : Изд. МГПИИЯ, 1973. – 110 с.
30. Сучасна українська мова. Синтаксис / За ред. І. К. Білодіда. – К., 1972. – 515 с.
31. Українська мова : Енциклопедія / Редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови) та ін. – К. : Укр. енциклопедія, 2000. – 752 с.
32. Чепель В. С. Про динаміку відмінково-флексивного синкретизму іменників російської мови / В. С. Чепель // Мовознавство. – 1987. – № 1. – С. 51–56.
33. Чеснокова Л. Д. Синкретизм в сфері членів предложения / Л. Д. Чеснокова // Филологические науки. – 1988. – № 4. – С. 41–47.
34. Шитик Л. Безсполучниково-сурядні складні речення в українській мові / Л. В. Шитик // Лінгвістичні студії : Зб. наук. праць. – Донецьк : ДонНУ, 2008. – С. 149–153.
35. Шитик Л. В. Синкретичні складнопідрядні речення в українській мові / Л. В. Шитик // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – Черкаси, 2004. – Вип. 54. – С. 135–143.
36. Шитик Л. В. Явища синхронної перехідності в системі безсполучникових речень / Л. В. Шитик // Лінгвістичні студії : Зб. наук. праць. – Черкаси : Брама – Україна, 2006. – С. 62–69.
37. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л., 1974. – 296 с.
38. Явления переходности в грамматическом строе современного русского языка : Межвуз. сб. научн. тр. / Редкол. : В. В. Бабайцева (отв. ред.) и др. – М., 1988. – 132 с.

Шитик Л. В. Феномен синкретизма в проекции на языковые уровни.

В статті определена лінгвістическа суцність поняття „синкретизм”, проанализована его специфика в проекции на языковые уровни – фонологический, лексический, фразеологический, словообразовательный, морфологический, синтаксический.

Ключевые слова: переходность, синкретизм, нейтрализация, межуровневый синкретизм, межранговый синкретизм, внутриранговый синкретизм, синкретичные слова.

Shytyk L. V. Syncretism Phenomena in Projection on Language Levels.

In the article the linguistic essence of the concept of „syncretism” is clarified, its specificity in the projection on the language levels – phonetic, lexical, phraseological, derivation, morphological, syntactic is analysed.

Key words: transitional, syncretism, neutralization, interlevel syncretism, mezhrangovy syncretism, vnutrirangovy syncretism, syncretic speech.

Надійшла до редакції 17.09.09

Прийнято до друку 04.11.09